

Dossier -Heeft Europese boer nog toekomst ?

Geplaatst op zondag 02 december 2012 |

Naar aanleiding van de protesten van de Europese Melkveehouders publiceerde het e-zine "De Groene Belg" dit dossier dat zij via onze site verder willen bekend maken.

Is het niet merkwaardig ? We kunnen absoluut niet zonder hen. We gaan gewoon dood. En niet zomaar dood. We verhongeren. Niet meteen de leukste vorm van euthanasie.

Maar of we dan ook iets voor hen willen terug doen ? Even naar hen luisteren om te horen met welke problemen ze kampen ? Hebben we daar tijd voor ?

De boer: een zoveelste nuttig en zelfs onmisbaar dier dat we in onze stedelijke wereldvreemdheid uitroeien ? Want ach, straks produceren we ons voedsel gewoon synthetisch. En tot zolang zullen er in het zuiden wel genoeg boeren blijven wroeten. Moeten we er hier toch niet nog eens een dure (te subsidiëren) boerenstand op na houden ? En al die landbouwgrond, daar moeten appartementsblokken op: dat genereert tenminste goed geld en economische groei.

Zijn we nu aan het overdrijven ? Feit is dat de boer in België van langsom meer een bedreigde soort geworden is. En dat daar zelden een haan naar kraait.

Daarom naar aanleiding van de Europese boerenacties in Brussel eind november, dit langer artikel. Neemt u er even tijd voor ? Ziehier alvast de inhoudsstructuur.

- 1. Media over & contra de boeren*
- 2. Wat willen de (melk-)boeren ?*
- 3. Een uitstervend ras ? De nieuwe lijfeigenen ?*
- 4. Het problematische imago van "de boer"*
- 5. Weinig politieke vrienden / Wat wil Europa ?*
- 6. Ons voedings- en landbouwsysteem in vraag stellen*
- 7. Is de toekomst aan de multifunctionele boer ?*

Daarna volgen nog twee bijdragen van Rik Deconinck: over de boerenacties en over een Gent Bio & Co - initiatief.

De Media over & contra de boeren

Gelukkig laten niet alle boeren zich zomaar doen. Alvast niet de melkveehouders van de **European Milk Board (EMB)**. Zij voerden op **maandag 26 en dinsdag 27 november in Brussel actie voor het Europese Parlement**.

Het land hield vooraf al zijn adem in, want een boerenbetoging ... Daarvan hebben we er al enkele zware gehad in Brussel.

De massamedia legden in de dagen vooraf, stevast de nadruk op de te verwachten verkeershinder. Zo voorspelde **De Standaard** op vrijdag 23 november al: "**Maandag en dinsdag zware verkeershinder door boze boeren in Brussel.**" Na een heel korte uitleg over het waarom van het boerenprotest eindigde **De Standaard** met te stellen dat "**Het niet de eerste keer is dat automobilisten het slachtoffer worden van protestacties.**"

In het **VRT**-televisie-journaal van 19.00 u op zondag 25/11 werd van de boereneisen alleen vermeld, dat men een hogere melkprijs wil. De **RTBF** van zondagavond daarentegen liet aan het begin van zijn journaal van 19.30 u een landbouwer getuigen over de onmogelijke situatie van de melkboeren die zich in de schulden moeten steken om hun boerderijen draaiende te houden.

Wie op maandagochtend op **Krantenkoppen.be** artikels over de betoging zocht, vond alleen tekstjes over de verkeershinder. Naar een artikel over waarvoor de boeren protesteren, zocht je tevergeefs tussen op **Krantenkoppen.be**. Hier en daar vond je ze wel bij de kranten zelf, zoals dit artikel van **La Libre**: "**Agriculteur au bord de la crise de nerfs.**"

In de middagjournaals van **VRT** en **RTBF** zaten de acties én de verkeershinder vooraan. Op de **VTM**-site werd er op gewezen dat "**De boeren die naar Brussel rijden met de tractor vooral Walen zijn. De Vlamingen zijn minder vertegenwoordigd, omdat de Boerenbond de actie niet steunt. Het Algemeen Boerensyndicaat stuurt wel een delegatie.**"

De avondjournaals van **VRT** en **RTBF** openden met de **grimmigheid van de confrontaties** tussen boeren en politie - "duurt de boerenkrijg nog altijd voort ?" vroeg **Martine Tanghe** aan de journalist ter plekke - en **de problemen** zelf. Beide omroepen besteedden er elk zo'n 8 minuten aan. Met aan **VRT**-kant onder andere een verklaring van een Vlaamse boer die ook problemen heeft maar niet ging mee betogen, want "teveel werk", en aan **RTBF**-kant onder andere een kort interview met de Franse boerenleider **José Bové** die er in Brussel ook bij was.

Merkwaardig was wel dat in **Terzake** (Canvas) de organisatie werd uitgenodigd die niet mee protesteert: de door vele boeren gecontesteerde **Boerenbond**. Alsof je op een dag waarop één vakbond staakt, een andere niet-stakende vakbond naar de studio zou halen. De omgekeerde maar wel heel gezagsgetrouwe wereld van de **VRT**-staatsjournalisten. **BB**-baas **Piet Vanthemsche** mocht uitleggen waarom hij niet meedeed: "**Het is niet gepast om voor een deel van de landbouwsector, actie te voeren. Niet één sector mag alle aandacht opeisen.**" Volgens **Vanthemsche** wordt het er voor de melkveehouders zeker niet makkelijker op. (Met de quotaregeling die in 2015 wegvalt.) Hij stelde dat "**de boeren hun businessmodel moeten aanpassen aan de omstandigheden.**" Voila, zo simpel is dat.

Op **Krantenkoppen.be** ging het op maandagavond **verder met verkeersberichten**. **La Libre Belgique** haalde er dit aspect uit om de actie van de boeren te betitelen: "**15.000 litres de lait sur la façade d'un bâtiment de l'UE**". Vandaag (& **GVA**) focustte op het zelfde punt: "**Protesterende boeren vallen politie aan met melk (video)**" en wist ook te melden: "**Boze melkboer gooit voetzoeker naar VTM-journaliste (video)**" (derde titel: "**800 tractoren verzameld in Brussel**"). Zelfde aandachtsfocus bij **De Standaard** en **Nieuwsblad**: "**Boeren vallen aan met melk, politie reageert met traangas**" en "**VTM-journaliste belaagd door boze boeren**". (Een journaliste die last had van 'voetzoekers'.)

"**Boze melkveeboeren lozen 15.000 liter melk**" was de titel bij **Deredactie.be-VRT**. "**Boeren vallen aan met melk, politie antwoordt met traangas**" kopten **Het Laatste Nieuws** en **De Morgen**. Maar **De Morgen** titelde ook: "**Vrije markt werkt niet voor voedselproducten**".

In dit artikel toch eens wat interessante **standpunten** die elders niet of nauwelijks aan bod kwamen. Erwin Schöppges, voorzitter van de Belgische sectie van de European Milk Board (EMB) wees er op dat het "een schande is. Europa verdedigt enkel de grote industriële groepen en de speculanten, terwijl het haar rol is om ons - de consumenten en de landbouwers - te verdedigen. Wij vragen een permanent monitoringstelsel, beheerd door de zuivelindustrie, de landbouwers en de consumenten. De melkproducenten leven in een situatie die nog erger is dan in 2009." Dat jaar waren er langdurige protesten. De Morgen citeerde ook een Europarlementslid - de enige politicus die ik op maandag standpunt zag innemen - Isabelle Durant van Ecolo: "De afgelopen jaren is iedere oplossing die de Europese Unie aanreikte uitgedraaid op een mislukking. We moeten uit de logica van de vrije markt stappen. Dat werkt niet voor voedselproducten."

Wat willen de (melk-)boeren ?

Waarom voerden de Europese melkveehouders actie ? Wel, de acties kwamen er in een week met **belangrijke Europese vergaderingen**. Een Landbouwrada van het Europees Parlement (26/27 november) en een EU Landbouwministerraad (28/29 november). Daar werden besluiten genomen over de hervorming van de landbouwmarktordening. De boeren wilden de Europese landbouwministers nog eens proberen te overtuigen om **in plaats van een verhoging van de melkquota** te opteren voor **een flexibele volumeregeling**. "Laat ons minder produceren als er minder vraag naar melk is. Laat ons meer produceren als de vraag stijgt."

De boeren willen ook **een redelijke prijs voor hun melk zodat ze uit hun kosten geraken**. De Nederlandse boer Wim Leneman getuigde in het VRT-middagjournaal van maandag: "Ik wordt 35 cent betaald per liter melk. En die liter kost mij 50 cent." In België krijgen de boeren nog minder: 30 cent, volgens een boer even later in het RTBF-journaal. Andere boeren spraken op maandag over 28 eurocent (de prijs vorige zomer) tot 33 eurocent. Waar dan 5 cent subsidies bovenop komen. Maar geen boer raakt blijkbaar nog uit zijn kosten die afhankelijk van de bron 40 tot (in Nederland) 50 eurocent bedragen. Ze werken dus met verlies. Dat hou je niet vol. Dan moet je stoppen.

Laten we er een boerenorganisatie bijhalen, de **FMB**, de Flemish Milk Board. In de FMB-Nieuwsbrief van november 2012, lees je dat **de boeren het volgende nastreven**:

Ons motto: Flexibele regeling van het volume voor een eerlijke melkprijs.

Ons doel: Doel is een economisch, sociaal en maatschappelijk duurzame melkveehouderij. Voorwaarden hiervoor zijn een kostendekkende melkprijs en een stabiele markt.

Onze strategie: De FMB is voor een regulerend systeem dat het aanbod afstemt op de vraag en waarbij de melkprijs zich binnen een bandbreedte beweegt van een minimale melkprijs op kostprijsniveau en een bovengrens. De Europese koepel waar we lid van zijn, de EMB, heeft hiervoor een voorstel uitgewerkt. Dit wil de FMB door de politiek geïnstalleerd zien.

De organisator van de acties in Brussel, de EMB - European Milk Board - wil de markt mee sturen. Hiervoor is een wettelijk raamwerk van de overheid noodzakelijk. Wanneer er geen regulerende instantie komt, vreest EMB dat de melkveehouders het recht van de sterkste, met name de melkerij, zullen moeten ondergaan.

Een uitstervend ras ? De nieuwe lijfeigenen ?

Dat de Europese melkveehouderij in nauwe klompen zit, blijkt ook uit de sterke **vergrijzing**. De boeren halen al jaren geen rendement meer omdat er productieverhogingen werden toegestaan toen er al overgeproduceerd werd. Hierdoor ging de winst naar de verwerkers, handelaars en distributie in plaats van naar de boeren. Daardoor wordt een bedrijfsopname voor jongeren zeer moeilijk. Met als gevolg dat de gemiddelde leeftijd van de EU-melkveeouders nu 58 jaar bedraagt.

Rik Deconinck van FMB laat ons weten dat daar nog bij komt "dat er bij **ieder generatiewissel een extra probleem** opduikt. Een generatiewissel vormt een enorme omschakeling: administratief, financieel. ... Op dat moment komen doorlichters en voorlichters (o.a. van de Boerenbond) over de vloer en die zeggen dan aan de jonge kandidaat-overnemer (meestal zoon of dochter) dat het bedrijf niet leefbaar is tenzij er serieus geïnvesteerd wordt, liefst met het bouwen van een stal voor 100 koeien. Ook de banken vertellen hetzelfde. Dat betekent **zware leningen** aangaan, problemen om extra grond te kunnen gebruiken ... Dus **dan zit je als jonge boer echt vast**, want je moet die zware lening aflossen, je moet die stal volkrijgen, je moet eventueel voeder aankopen, ook zwaardere machines... Er zijn maar weinig boeren die die voor- en doorlichters de deur wijzen. De Boerenbond is daar zeer content mee: de boeren kopen voeders aan bij Aveve. De BB heeft zelfs een bedrijf opgericht om tractoren van John Deere in te voeren, dus ook daar verdienen ze op. De boeren gaan een lening aan, misschien bij het bevrindende KBC. De melk wordt goedkoop en in grote hoeveelheden geleverd aan Milcobel ..."

Het gevoel van "vast te zitten", is ook wat ik onthield uit een lang recent gesprek met een jonge boer. Boer zijn zou letterlijk een vrij beroep moeten zijn, van mensen die op hun eigen erf eigen baas zijn. Maar zoals het nu gaat worden boeren meer en meer een nieuw soort **lijfeigenen**, moderne slaven én slavinnen die vast zitten op hun boerderij waarop ze zich krom moeten werken om alle schulden (nog niet) te kunnen afbetalen. Op de RTBF getuigde op maandag een boer hoe hij zelfs de veearts soms niet kan betalen. "Maar je kan je dieren toch niet laten creperen." Waarop de veterinaire dan maar uitstel van betaling aanvraagt. "Maar ik ben niet de enige die ze niet kunnen betalen" stelde de veearts die naast de boer stond. "Het veevoeder, de garage ..."

Of hoe tal van mensen in de problemen geraken.

De situatie van veel boeren is financieel ook moeilijk doordat de Europese **steunmechanismen geleidelijk afgebouwd** worden, daar waar **de hygiënische en administratieve eisen** die aan de boeren gesteld worden, de eisen ook inzake dierenwelzijn, er niet op verminderen. In La Libre getuigde een boer hoe hij per week gemakkelijk een volledige dag bureelwerk heeft. "Et il faut tout noter, chaque fois qu'on pulvérise, par exemple." Want eventuele fouten, worden cash betaald.

Valt het dan te verwonderen dat **het aantal boeren** - in het algemeen - jaar na jaar **blijft afnemen** ? In 2010 nam het **aantal actieve landbouwbedrijven** in België af met 3,4 procent tot **42.854**. In 30 jaar tijd heeft België 63 procent van zijn landbouwbedrijven verloren. De totale werkgelegenheid in de landbouw daalde in 2010 met 3,5 procent tot 80.944 arbeidskrachten. Bij de voltijdse arbeidskrachten (42.917) zijn het vooral de mannen die verdwijnen, bij de deeltijdse arbeidskrachten worden de vrouwen het meest getroffen.

Minder mensen dus, die echter met **meer dieren** te werken hebben. Het aantal runderen bleef in België stabiel rond 2,6 miljoen dieren. Maar de varkensstapel groeide met 1,7 procent tot 6,42 miljoen dieren terwijl het aantal varkenshouders met 4,4 procent afnam. Bij het pluimvee werd een stijging van 3,4 procent opgetekend tot 34,37 miljoen dieren.

Wat specifiek de **'Waalse'/Ardense boeren** betreft, moet er op gewezen worden dat - zoals ik in mijn nieuwe heimat Limbourg (achter Verviers) dagelijks kan vaststellen - het boeren hier wel **een stuk moeilijker** ligt dan in Vlaanderen en Brabant. Voor de Ardense boer **geen vruchtbare leem- of kleigrond, maar een harde rotsige bodem** waarop je vaak niet anders dan aan extensieve veeteelt kan doen: paarden en runderen die grazen op uitgestrekte heuvelachtige weilanden. Goed voor de dieren natuurlijk én het zal de kwaliteit van de melk wel ten goede komen. Maar als boer wordt je daar niet rijk mee. Vandaar ook dat er meer 'Waalse' en boeren uit de Oostkantons in Brussel waren. Hun problemen zijn het grootst. Eén van die boeren maakte op maandag deze gevatte opmerking: "**Zie je deze tractors ? Die zijn niet van ons. Die zijn van de banken.**"

Het problematische imago van "de boer"

Er mogen dan nog weinig boeren overblijven in België, we zijn toch met heel veel Belgen van middelbare leeftijd of ouder, die nog **het boerenleven van hun (groot-)ouders gekend** hebben. Mijn grootvader langs vaders kant was fruitboer. Boma langs moeders kant combineerde een bestaan als Hagelands keuterboertje met werken in de Luikse steenkoolmijnen (tijdens de winter).

In ons dorp was ik de eerste die naar de unief ging en via wat omzwervingen belandde ik in de documentaire filmsector. Zo geef ik nu les over onder andere de Belgische film. Als actualisering bij mijn boek "Film in België - Een permanente revolutie" (2000) gebruik ik twee recente teksten van mezelf en van Patrick Auwelaert uit het cultuurtijdschrift 'Vlaanderen'. Auwelaert schreef een tikje **meewarig over de "Boer Wortel-films"**: de boerenfilms die decennialang onze filmproductie kenmerkten. Maar zijn we dan zoveel beter af nu we Amerikaanse blockbusters kunnen maken à la "De zaak Alzheimer" en "Loft" ? Getuigt "Rundskop" niet dat we met onze eigen boerenidentiteit wel degelijk sterke cinema kunnen maken ?

De bevolkingsgroei door de immigratie doet ons op weer een andere manier nadenken over onze boerenbuitenidentiteit. In de media én bij monde van zowel NVA'ers als 'Groenen' heet het dat de tijd van ieder zijn eigen huisje met tuintje voorbij is. We moeten in de stad wonen, liefst dicht op elkaar. Dat zou dan ecologisch zijn. In artikels over deze kwesties merk je vaak een minachting voor de buitenmensen - verdacht van op NVA te stemmen, onder andere omdat ze het niet begrepen zouden hebben op migranten. Buitenmensen wonende in "**Fermettegem**" zoals KUL-professor Marc Hooghe het in het maandblad Sampol van november omschreef.

Van de buitenmensen zijn **de boeren** volgens sommigen dan nog **de meest begunstigde**. Toen ik een lezer van De Groene Belg liet weten, aan een artikel over de melkboeren bezig te zijn, mailde hij:

"De boeren? Jezus, dat zijn echt geen compagnons de route. Het is simpel: of ze worden in de watten gelegd, zoals nu (zelfstandig en gesubsidieerd met een vast inkomen, zoals de huisartsen...) en dan hoeven ze niet van hun tetter te maken, of ze gaan de vrije markt op en dan mogen hun gesubsidieerd boeltje sluiten. Ik heb daar geen compassie mee. Maar wie ben ik ?"

Mijn antwoord: "Wie ben jij, inderdaad, nondedjuu. Het ligt echt niet zo simpel. Er zijn echte gangsters tussen maar ook andere. Voor die laatste ben ik nu een dag gratis aan het werken."

Dat van die **gangsters**, wil ik nog eens herhalen. Afkomstig uit de Hagelandse fruitstreek heb ik het vergif van de fruitboeren vaak genoeg (thuis en elders) over me heen gekregen. Alsook voor hen gewerkt. En die fruitboeren, 'boeren' niet slecht. Kastan van villa's trokken ze op. Het werk laten ze nu doen door seizoensarbeiders die ze uit heel de wereld naar hier lokken: van Polen tot Indiërs. Waarna de kosten voor de opvang van die mensen, voor de gemeenschap zijn.

Maar je hebt **daarnaast ook veehouders** (toegegeven: met onder hen ook hormonenspuiters ...), **boeren die leven van graan- en andere gewassen en ook veel gemengde bedrijven. Tuinders ook**. Al die boeren en tuinders zijn toch met de productie van ons voedsel bezig. Niet onbelangrijk. En ze doen

dat anders dan de lezer dacht, **in moeilijke omstandigheden**. Ook al omdat de boerenstiel niet ongevaarlijk is, weet ik goed genoeg van al de ongelukken die ik op boerderijen heb zien en weten gebeuren. Een stal die afbrandt. Een kar die omklinkt. Een koe die op de boerin haar hand trapt bij het melken. Om van de ziektes onder de dieren niet te spreken die ook gevaarlijk zijn voor boer en veterinaire. Er is de mestproblematiek. Enzoverder.

De boer en boerin die in de stallen en op het land werken, lopen er niet gesoigneerd bij. De boerenstiel is vaak **een 'mottige' stiel**. Veel mensen kijken neer op de boer. De vuile boer ...

Het is iets van alle tijden en alle culturen, **je zelf verheffen door de Andere omlaag te duwen**. In Schaarbeek mocht ik het een paar keer meemaken dat Maghrebinse autobestuurders omdat ik hen met mijn fiets blijkbaar in de weg reed, uitscholden voor ... clochard.

En het werkt ook omgekeerd. Boerenbuitenmensen spreken nogal eens over 'kakmadammen' en stadsheertjes met stadsmaniertjes ... Het zou allemaal niet mogen zijn, maar het gebeurt. Ideaal zou zijn dat we konden realiseren wat Lenin ooit omschreef als **de ideale mens**: een man/vrouw die 's ochtends intellectueel werk doet, 's namiddags met zijn of haar handen werkt en 's avonds in de vrije tijd nog cultureel en sociaal vrijwillig actief is. (Zo ongeveer klonk het toch bij Lenin.)

De ideale boer en boerin zijn in alle geval mensen met verantwoordelijkheidbesef. Mensen die mee nadenken over hoe we ons voedsel zo verantwoord mogelijk kunnen winnen: met respect voor de mensen, de dieren en de planeet. Gelukkig komen er meer en meer van dat soort boeren.

Weinig politieke vrienden / Wat wil Europa ?

Hun beperkte aantal, het verraad aan hun belangen vanwege organisaties zoals de Boerenbond en het feit dat ze zelf vaak geen tijd hebben om ook nog aan politiek te doen, het zijn enkele **redenen waarom de boeren politiek niet (meer) zwaar wegen**.

Van de **rechterzijde** hebben de boeren niets te verwachten, want rechts rijdt voor de belangen van het grootkapitaal. Dat kunnen de boeren genoeg ervaren op Europees vlak. Zoals Erwin Schöpges, voorzitter van de Belgische sectie van de European Milk Board (EMB) stelt: "**Europa verdedigt enkel de grote industriële groepen en de speculanten**."

Links laat de boeren ook in de steek, gericht op de stadsbevolking als het is. Was het toeval dat de zowat enige professioneel georganiseerde linkse informatiewebstek aan Nederlandstalige kant - De Wereld Morgen - op maandag en dinsdag aandacht had voor van alles en nog wat, maar niet voor de boerenbetoging ? Met de **stedelijke groentjes** van Groen - onder andere Vera Dua - hebben de boeren ook al vaak in conflict gestaan.

Van de kolhchozen-staatsboerderijen waarin de 'communist' Stalin de boeren opsloot tot de grote industriële landbouwbedrijven waartoe de Europese Unie de boeren dwingt Het resultaat was voor de vrije boer en boerin zowat hetzelfde.

Heel ons voedings- en landbouwsysteem in vraag stellen

Vele krachten zijn tegen hem en haar, maar toch blijven boer en boerin **een sleutelelement uit ons aller bestaan** in handen hebben: **ons voedsel** en de manier waarop dat gewonnen wordt.

Vooreerst moet er terug meer **respect** komen voor dat voedsel. En respect drukt zich ook uit in **centen**.

Een boer zegt daarover in La Libre: "Après la guerre, les gens avaient faim et on nous a demandé de produire parce que 45 % du budget de la ménagère passait dans la nourriture. Aujourd'hui, cette part n'est plus que de 12 %, mais l'agro-industrie est passée par là. Elle prend ses marges et nous, on peut crever. Et puis, les gens préfèrent consacrer leur argent aux loisirs. Mais ceux-ci sont-ils plus importants que manger ?"

Maar er is meer. Op de webstek van VILT (Vlaams Infocentrum Land en Tuinbouw) is een interessante '**systeemanalyse van het Vlaams landbouw- en voedingssysteem**' te vinden. De tekst begint zo: "De uitdagingen waar ons landbouw- en voedingssysteem voor staat, zijn niet gering. **Klimaatverandering, schaarser wordende fossiele brandstoffen en materialen, een groeiende wereldbevolking en beperkte beschikbaarheid van ruimte zijn maar enkele van de 'hot issues'** waar in de nabije toekomst een antwoord moet op geboden worden."

Om de overgang naar een duurzamer landbouw- en voedingssysteem een nieuwe impuls te geven, lieten de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en het Departement Landbouw en Visserij een systeemanalyse van het landbouw- en voedingssysteem maken die inspiratie moet bieden voor 'duurzaamheidsoplossingen'.

Het VILT-artikel is te vinden op:

http://www.vilt.be/Systeemanalyse_Vlaams_landbouw_en_voedingssysteem_Je_kan_problemen_niet_oplossen_met_de_denkwijze_die_ze_heeft_veroorzaakt is niet bepaald vlotte lectuur maar wijst wel op de ingewikkelheid van de landbouw- en voedingkwesties en op vragen die gesteld moeten worden.

Iets directer verwoord: we moeten tot **een heel ander landbouw- en voedingssysteem komen dan het huidige kapitalistische** dat er op neerkomt zoveel mogelijk geld te verdienen aan voedsel.

In "de nieuwe landbouw" moet er **respect** zijn voor

gezondheid en welzijn van de zich voedende mens;
gezondheid en welzijn van de producerende boeren en tuinders;
gezondheid en evenwicht van het plantaardige en dierlijke leven en van heel de planeet.

Je moet er niet lang over studeren om te weten dat onze huidige voedingsproductie niet aan deze eisen voldoet. Ze produceert om te beginnen heel wat rommel, heel wat schadelijke produkten die er tussen uit moeten. (Veel teveel witte suikers bv.) En ze werkt veel te belastend voor de Planeet. Meer hierover bij **Wervel** - de Werkgroep Ecologische en Rechtvaardige Landbouw - en in de geschriften van Wervel-denker Luc Vankrunkelsven. (www.wervel.be)

Is de toekomst aan de multifunctionele boer ?

In La Libre Belgique getuigde een boer: "**Aujourd'hui, mon épouse et moi travaillons gratuitement. Si on n'avait pas un peu de vente directe à la ferme, on ne saurait même pas vivre.**"

Dat is alvast één van de methodes die boeren her en der zelf opzetten: het **verkopen** van hun waren direct aan de verbruiker, zodat de tussenschakel wegvalt en de boer iets overhoudt aan de verkoop.

Maar dit is niet zo maar even te organiseren. Kwestie van een trouw klantenbestand op te bouwen. Van te kunnen verkopen in hygiënische omstandigheden enz. De verkoop kan zowel plaatsvinden op de boerderij, in winkels als op boerenmarkten. (info: <http://www.hoeveproducten.be/market/index.phtml>) En het is altijd opletten met kapers op de kust, zoals Colruyt bv. dat in Gent met een Bioplanet startte en zo een initiatief van de boeren - Bio&co (zie verder) - in de kiem smoorde.

Het overschakelen naar **biologisch** geteelde voeding waar men een hogere prijs kan voor vragen, is een andere aanpak. (zie oa <http://www.bioforumvlaanderen.be/netwerk/biozoektoekboer> en <http://www.lekkernaardeboer.nl/>) Het aantal bioboeren in ons land stijgt gestaag. April 2012 waren er aan Nederlandstalige kant al 282.

Het zich groeperen in **coöperaties** is ook mogelijk. Bv. om gemeenschappelijk melk te verkopen aan afnemers of om samen aankopen te doen, qua landbouwmachines bv.

Hoevetoerisme zit in de lift. Daarmee vult men niet alleen het hoevebudget aan, maar vervult men ook een maatschappelijke dienstverlening door stedelingen de kans te geven eens op 'den buiten' te vertoeven en hun kinderen de kans om te ontdekken waar ons voedsel echt vandaan komt. Niet uit de supermarkt, maar van bij de boer. (Voor hoevetoerisme in België en Nederland: zie <http://www.hoevetoerisme.net/>)

In dezelfde lijn maar intensiever qua werk, zijn de **zorgboerderijen** waar jongeren en volwassen met mentale en andere problemen opgevangen worden. In Nederlandstalig België heeft het Steunpunt Groene Zorg een bestand met al meer dan 600 groene zorgplaatsen. (zie <http://www.groenezorg.be>; zie ook <http://www.zorgboeren.nl/>).

Al deze en andere methodes zijn al her en der met wisselend succes uitgetoetst. Het is aan eigentijdse boerenorganisaties om die ervaringen aan de landbouwers door te geven en samen te werken aan de toekomst van de boeren. Dat wordt wellicht een toekomst van **'multifunctionele boeren'**. Een toekomst van **manusjes van alles**. Van boeren die op vele markten thuis zijn.

Jan-Pieter Everaerts (Limbourg)

PS 1 Voor meer info over FMB: Rik Deconinck, Spiegelhofstraat 27, 9000 Gent, 0473/25.25.05, rik.deconinck@hotmail.com

PS 2 Er is ook **Faircoop**, de coöperatie die het merk **'Fairebel'** commercialiseert. Faircoop werd opgericht door en voor Belgische boeren, om melk onder een eigen label te verkopen, als reactie op de scherpe daling van de melkprijs in 2009. Het merk Fairebel moet daarom garant staan voor kwaliteit, solidariteit en een eerlijke prijs.

Zie http://www.fairebel.be/cms/index.php?article_id=69&clang=2

Op http://www.whh.be/index.php?option=com_content&view=article&id=92 is een interessant stuk te vinden over de problematiek van de melkveehouders. Het stuk dateert wel - zo bleek uit navraag bij VILT - uit **2009**. Het stuk eindigt met deze prijsvergelijking:

"In eigen land heeft Aldi vorige week een aantal 'blijvende prijsdalingen' ingevoerd. Eén van de meest opmerkelijke is de prijs van een liter halfvolle melk: die stond op 49 cent, wat al erg laag is (...). Nu is er nog 6 cent afgegaan, en betalen de consumenten 43 cent. Ter vergelijking: een fles Spa Reine kost bij Delhaize 60 cent, een fles Coca-Cola 1,32 cent. Wie bij deze prijzen dagelijks een liter melk koopt bij Aldi, betaalt op jaarbasis 157 euro, voor Spa Reine 219 euro en voor Coca-Cola komt dat op 481 euro, zo heeft Het Laatste Nieuws becijferd." Van een scheve situatie gesproken.

Nieuwe zelfbewuste boer stelt heel het systeem in vraag en zoekt contact met consumenten Kort verslag van de melkboerenactie van 26-27 november

Voor mij waren de acties van maandag en dinsdag zeer bijzondere momenten omdat er bij velen twijfel bestond of er nog iets kon gedaan worden tegen de politici die de boeren aan hun lot willen overlaten, de sterkste willen laten overleven maar vooral oog hebben voor de handelsbalans. Die situatie kon alleen doorbroken worden door een initiatief van een gedecideerde leiding die een duidelijk doel heeft. De melkveehouders hebben zo'n leiding op Europees niveau: de European Milk Board (EMB). Terwijl de traditionele boerenorganisaties (BB in België, LTO in Nederland...) de boeren in slaap sussen en alleen praten en nog eens praten, **stelt de EMB gans het systeem in vraag**: ze doet niet mee aan de verdeelpolitiek (de ene regio tegen de andere), ook niet aan de hoogmoedige houding dat Europa de wereld moet voeden (en dus aan dumpingprijzen moet verkopen in andere landen). Werken voor de lokale markt, aan kostendekkende prijzen, dat kan alleen als het aanbod aan de lokale vraag wordt aangepast.

De actie was dus wat geladen omdat de boeren een uitweg willen, maar nooit echt grimmig, want deze boeren zijn geen concurrenten van mekaar, ze willen samen een oplossing. (Waarom kan dit ook niet in de arbeiderswereld?)

Ik vind het **aandoenlijk dat er zo vriendschappelijk met mekaar omgegaan werd**. De organisatie heeft daar ook voor gezorgd: een spectaculaire actie en dan 's avonds een meeting in een grote tent, met José Bové, met Isabelle Durant, met Martin Hausling (alle drie groene europarlementariërs), met Martin Raab van de Zwitserse melkveeouders die over de afgelopen 3 jaar zonder quota kwam spreken, met Sieta Van Keimpema (de Nederlandse ondervoorzitter van de EMB). Er werd voor vertaling gezorgd. Bij het begin van de meeting kwam de voorzitter zeggen dat de bar gesloten werd voor minstens een uur en dat iedereen een uur stil moest zijn, uit respect voor de sprekers. Hoe verschillend is dat alles met de klassieke vakbondsbetoging? De mensen dragen ook geen hesjes, ze staan er als mens en niet als pion van groep zus of zo.

De voorzitter van de landbouwcommissie Paolo de Castro (socialist) was niet komen opdagen, terwijl we wel vonden dat hij zich eens mocht komen verantwoorden voor ons. We hadden hem ook een correcte behandeling beloofd. Maar hij kwam niet, daarom zagen we ons verplicht 's anderendaags een kleine actie te doen, en toen kwam hij wel, onder onze druk. Ook de Europese commissaris Dacian Ciolos moest zich komen verantwoorden. Tenslotte werd er herdacht dat **157.000 Europese boeren ermee gestopt zijn gedurende de laatste drie jaar**. We zijn dus een stuk **op weg naar een industriële voedselproductie**.

Het is voor mij duidelijk dat **hier een nieuwe groep van boeren naar voor gekomen is**, ze weten wat ze willen. En ze **zoeken contacten met de consumenten**. Op dat gebied wordt vooruitgang geboekt, al zou wat meer interesse van de ngo-wereld zeker welkom zijn. De biosector was zelfs niet te bekennen in velden of wegen. Als we er nu nog in slagen om in de media meer dan één stem te laten horen dan komen we zeker vooruit. Nu horen we altijd alleen maar de BB-voorzitter Piet Van Themsche die meer en meer op de kapitein van de Titanic begint te lijken.

En tot slot, en zeer belangrijk, ik mag ook niet nalaten om het verbroederingsfeest na de meeting te vermelden, een gelegenheid om mekaar te leren kennen.

Rik Deconinck

Bio & Co: Vers-markt ver-smacht door Colruyts Bioplanet

In 1996 werd in Gent het initiatief genomen om een 'versmarkt' op te richten, een winkel die de producten van regionale boeren moest verkopen in een supermarkt(je) van een 300 m2. Men wou drempelverlagend werken naar een ruimer publiek dan de biowinkels door een vers assortiment professioneel en rechtstreeks aan te bieden. Het initiatief ging vooral uit van De Warmoezenier, De Wassende Maan, Het Hinkelspel, Antoine De Paepe,...met Jef Geldof van Plattelandsontwikkeling als adviseur.

Het profiel was:

Verse en met zorg bereide producten van een duurzame landbouw, uit respect voor mens, milieu en derde wereld..

Met een eerlijke prijsopbouw in coöperatief overleg.

Direct van de producent naar de verbruiker met een ruim mogelijk assortiment (Dus met producten bij voorkeur uit eigen streek en seizoensgebonden, met een duidelijke voorkeur voor bio, gangbaar kon alleen als bio niet kon geleverd worden).

Verschillende **werkgroepen** werden opgericht om het project uit te werken: een praktische over de projectvorm, een financiële en een juridische.

De **praktische** ging vooral over de vraag: winkel of markt ? Oorspronkelijk was gedacht aan een goedkope oplossing, namelijk een wekelijkse markt op een bepaalde dag. Maar wegens het vele werk voor opstellen en afbreken, en omdat de zware investeringen in een beenhouwerij niets zouden opleveren bij een wekelijkse markt, werd gekozen voor een vaste locatie die 6 dagen per week moest open zijn.

De **financiële** werkgroep ging te rade bij Stefaan Van Ryssen die berekende dat jaarlijks een 15 miljoen moest verkocht worden om uit de kosten te komen. Daarmee kon dan de huur van de winkel betaald worden en twee winkeliers die, om kosten te besparen, in een zelfstandigenstatuut moesten werken. Op jaarbasis zouden die kosten oplopen tot 4 miljoen. Hij stelde een aantal vuistregels op: de versheid benadrukken, met streekgebonden producten en het seizoensaanbod, en verder: professioneel en zakelijk werken met winkelkarretjes, barcodes, goede bediening ...Dat alles onder het motto: de mensen willen goed en lekker voedsel.

De **juridische** werkgroep kon bouwen op de ervaringen van Het Hinkelspel, zelf een coöperatieve, maar met onbeperkte aansprakelijkheid (wat zeer weinig kapitaal veronderstelt), en bijgevolg werd gekozen voor een coöperatieve met beperkte aansprakelijkheid. Dat veronderstelde een inbreng van minstens 750.000 Bf. Verschillende producenten/leveranciers werden bereid gevonden om 100.000 in te brengen. Op 23 december 1997 werd de akte ondertekend door 13 coöperanten; **de cvba Bio & Co was geboren**.

Onder de **13 coöperanten** waren er 3 groententelers, 2 fruittelers, 3 kaasmakers 1 zuivelbereider, 2 bakkers, 1 veehouder, 1 slager. Plattelandsontwikkeling vertegenwoordigde de consumenten, maar dat ging niet door wegens financiële problemen.

Er was gezocht naar **een locatie**. Toen de stad de gebouwen van de bevolkingsdienst op de Kromme Wal een andere bestemming wilde geven, hoopte men er te kunnen intrekken samen met Voor Moeder Aarde dat plannen had voor een restaurant (het Gec) en enkele ecologische diensten...Maar zo'n project leverde extra problemen op en was niet direct realiseerbaar zodat andere locaties moesten overwogen worden. Er werd **personeel** gezocht. Vlees was een moeilijk punt omdat het grote investeringen veronderstelde en er een slager nodig was. Er was ook heel wat discussie met boeren die het monopolie van leverancier wilden hebben...

Met een groep van 12 producenten waren zo ongeveer 450 vergaderingen gehouden. Een kerngroep van vier personen - die er keihard aan werkten - leidde tot een begin van realisatie. Het idee van een versmarkt was ondertussen uitgegroeid tot een heus plan voor een **biologische supermarkt**.

Na 4 jaar hard werken, net toen ze het gebouw gekocht hadden en ALLES rond was, hoorden de initiatiefnemers van **het plan van Colruyt om in Gent een Bioplanet** te starten. Zij hadden oog op dezelfde locatie, een pand op de Drongensesteenweg, wat Bio & Co gekocht had. Bio&Co in zak en as natuurlijk. De beide plannen stonden ongeveer even ver met dat verschil dat Colruyt al een pilootproject had in Kortrijk en alle know how en logistiek en middelen bezat. Bio & Co niet.

De bioboeren kregen te horen dat Colruyt hoedanook zijn plannen ging uitvoeren en desnoods enkele **jaren met verlies kon draaien**. Korte tijd nadien was de Bioplanet in Gent een feit.

In 2010 waren er al acht Bioplanets. De initiatiefnemers van Bio & Co hadden voorzien dat hun concept snel zou overgenomen worden in andere steden, maar ze hadden **niet voorzien dat een sterke financiële speler met hun idee zou gaan lopen** en de mogelijkheid van **verkoop in handen van de boeren teniet doen**.

Rik Deconinck

PS Een initiatiefneemster stelde later: "Er werd een jaar onderhandeld met Colruyt om het pand van ons over te kopen wat ze uiteindelijk niet hebben gedaan. Wel wilden ze het huren na de verbouwingen en bijsturing van de inrichting. Maar **het meeste van wat je ziet in Bioplanet nu, is wat wij hebben ontworpen en gerealiseerd**. Alleen, wij voeren het niet uit."

Deze bijdragen verschenen eerder in het dagelijkse ezine De Groene Belg, een onafhankelijke uitgave van vzw Mediadoc. Voor alle correspondentie: mediadoc.diva@skynet.be